

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фізичної географії та раціонального природокористування**

СИЛАБУС

ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЗАГАЛЬНЕ ЗЕМЛЕЗНАВСТВО»

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014.07 Середня освіта (Географія)
Освітня програма	Географія
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Назва курсу	Загальне землезнавство
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Географічний факультет, кафедра фізичної географії та раціонального природокористування.
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	01 Освіта/Педагогіка 014.07 Середня освіта (Географія)
Викладачі курсу	Мельничук Володимир Петрович
Профайл викладачів	https://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/geograph-fiz_geo/staff
Е-mail	volodymyr.melnychuk@uzhnu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	https://e-learn.uzhnu.edu.ua/course/view.php?id=915
Мова викладання	Українська
Тривалість курсу	5 кредитів ЄКТС / загальна кількість годин 150
Обсяг курсу	Аудиторних годин - 74, лекцій - 40, практичних - 34, СРС - 76
Формат курсу	Очний
Анотація до курсу	Навчальна курс «Загальне землезнавство» є нормативною дисципліною для студентів спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія). При вивченні даної дисципліни студенти зможуть вивчити процеси та явища, що відбуваються у географічній оболонці, способи і методи аналізу та дослідження взаємозв'язків між геосферами (атмосферою, гідросферою, літосферою, біосферою), а також давати оцінку явищам і процесам, що проходять у географічній оболонці Землі.
Ключові слова	Географічна оболонка, геосфера, аналіз, дослідження.
Мета та цілі курсу	<p>Метою вивчення навчальної дисципліни «Загальне землезнавство» є формування системи знань про загальні закономірності природи Землі в цілому, її структури, складу і динаміки, з виділенням окремих геосфер, що перебувають у безперервному розвитку і взаємодії. Розуміння загальних закономірностей будови, розвитку і функціонування географічної оболонки Землі та її складових, залежність процесів на Землі від космічних чинників.</p> <p>В результаті вивчення дисципліни студенти повинні набути уміння аналізувати навчальні матеріали використовуючи порівняльно-описові, картографічні, статистичні та інші методи опрацювання, знати властивості основних зовнішніх та внутрішніх оболонок планети Земля.</p> <p>Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:</p> <p>ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя.</p> <p>ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК 10. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.</p> <p>ФК 1. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.</p> <p>ФК 2. Володіння основами цілепокладання, планування та проектування процесу навчання учнів.</p>

	<p>ФК 4. Здатність до пошуку ефективних шляхів мотивації дитини до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання).</p> <p>ФК 6. Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.</p>	
Пререквізити курсу	<p>Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Загальне землезнавство» є опанування шкільного курсу географії (перший рік і перший семестр навчання у ВНЗ).</p>	
Очікувані результати навчання	<p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначення та зміст основних фізико-географічних понять; • місце Землі у Всесвіті та вплив космічних факторів на природу планети; • геосфери землі, особливості їх виникнення, розвитку та взаємодії між собою; • властивості та закономірності розвитку географічної оболонки; • сутність основних процесів, які відбуваються у географічній оболонці Землі. 	<p>PH 1 PH 3 PH 5</p>
	<p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • працювати з різними джерелами географічної інформації, аналізувати їх зміст; • проводити спостереження за об'єктами та процесами в географічній оболонці та фіксувати одержані результати; • застосувати теоретичні знання для пояснення явищ, які відбуваються у географічній оболонці; • вирішувати задачі: <ul style="list-style-type: none"> а) на визначення географічних координат; б) на визначення місцевого і поясного часу, тривалості дня; в) на вимірювання відстаней, площ та заходження об'єктів на географічних картах; • складати фізико-географічну характеристику території за картографічними джерелами; • володіти на ковою термінологією. 	<p>PH 14 PH15 PH 18</p>
Навчальні техніки та методи, які будуть використовуватися під час викладання курсу	<p>Лекція - використовується для розгорнутого теоретичного викладу навчального матеріалу, аналізу та обґрунтування складних і розлогих питань.</p> <p>Бесіда - діалогічний метод навчання, під час якого викладач через постановку ретельно продуманої системи запитань підводить студентів до розуміння нового матеріалу або перевіряє засвоєння ними уже вивченого.</p> <p>Диспут - усний публічний спір при обговоренні наукових проблем з метою пошуків істини.</p> <p>На практичних заняттях вирішуються ситуаційні завдання прикладного характеру.</p>	
Необхідне обладнання	<p>Географічні карти, атласи, ілюстрації, схеми, таблиці тощо, відповідно до теми заняття.</p>	

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	12	24	14	28
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	3	16	4	22
Модульна контрольна робота	1	60	1	50
Разом	16	100	19	100

Модульна контрольна робота включає виконання 5 тестових завдань, які оцінюються по 4 бали за кожне (разом 20 балів), два теоретичні питання, які виконання яких оцінюється у 15 балів (разом 30 балів), практичне завдання у вигляді розв'язування географічних задач, яке оцінюється у 10 балів.

При оцінюванні знань враховується в першу чергу повнота, правильність і вичерпність відповідей на поставлені в модульних контрольних роботах запитання. Відомість результатів оформлюється за системою ECTS.

Оцінка «відмінно» виставляється, якщо під час проведення контролю було виявлено:

1. Наявність у студента всебічних, повних, глибоких інтегрованих знань програмового матеріалу, вміння вільно виконувати завдання запропонованого варіанту.
2. Вміння студента в письмовій та усній формі чітко, вичерпно і правильно викласти відповіді на питання запропонованого варіанту.
3. Глибоке розуміння студентом взаємозв'язку головних понять і положень предмета, розуміння значення цих положень і понять для майбутньої професії.
4. Високий рівень підготовленості студента з питань курсу до подальшої роботи над вдосконаленням рівня своєї професійної кваліфікації.

У відповідях студентів не має бути значних помилок. Відмінно виконана робота демонструє наявність у студента творчих здібностей.

Оцінка «добре» виставляється, коли студент письмово відповів на всі запитання, засвоїв всю навчальну програму курсу. У відповідях, які оцінені на «добре», можлива не більш як одна незначна помилка або виявлено декілька неточностей. Студент спроможний з допомогою літератури ліквідувати всі недоліки у відповідях.

Оцінка «задовільно» виставляється, коли студент дав відповіді на питання всіх завдань, але при цьому можуть проявитися певні прогалини у засвоєнні програми курсу. У відповідях, які оцінені на «задовільно», можуть зустрітися не більше як одна груба помилка або декілька значних та істотних неточностей.

Оцінка «незадовільно» виставляється за роботу, яка засвідчує про наявність у студента великих та суттєвих прогалин у знаннях основного матеріалу курсу, а у наявних його письмових відповідях є як принципові, так і грубі помилки. Студенти, які не представили письмові відповіді на модульних контрольних роботах, вважаються такими, що одержали оцінку «незадовільно».

Студент має право підвищити оцінку, складаючи іспит.

Семестровий контроль з дисципліни «Загальне землезнавство» проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового

**Критерії
оцінювання
(окремо для
кожного виду
навчальної
діяльності)**

	<p>екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни. Форма проведення семестрового контролю усна за змістом і структурою екзаменаційних білетів (затверджених на засіданні кафедри). За бажанням студента результуюча підсумкова оцінка може бути визначена як інтегрована оцінка засвоєння всіх тем дисципліни і кількісно дорівнює середньому арифметичному балів, отриманих за кожний модуль. Переведення результатів, отриманих за 100-бальною шкалою оцінювання в національну та шкалу за системою ECTS здійснюється за наступною схемою:</p>
<p>Підсумковий контроль, форма</p>	<p>Іспит в усній формі.</p>
<p>Зміст курсу</p>	<p>Тема № 1. Вступ до загального землезнавства. Система географічних наук. Об'єкт землезнавства. Коротка історія розвитку знань про Землю. Географічні документи, публікації. Видатні географічні твори (атласи, книжки). Географічні школи. Вклад українських вчених. Сучасні авторитетні географи України.</p> <p>Тема № 2. Будова Всесвіту. Земля у Сонячній системі. Космічні тіла та їх взаємодія. Наша Галактика. Сонячна система. Планета Земля. Походження і розвиток Сонячної системи, планети Земля.</p> <p>Тема № 3. Фігура Землі і її розміри. Рух Землі і його географічні наслідки. Обертання Землі навколо Сонця і його наслідки. Докази орбітального річного руху Землі. Орбіта Землі. Основні точки на орбіті: афелій, перигелій, рівнодення і сонцестояння. Зміна пір року. Річна ритміка в географічній оболонці. Швидкість обертання (кутова і лінійна). Наслідки осьового обертання. Сила Коріоліса, її значення для процесів, які відбуваються на планеті Земля і в географічній оболонці. Час місцевий, поясний, всесвітній. Зміна дня і ночі. Лінія зміни дат. Добова ритміка у географічній оболонці.</p> <p>Тема № 4. Гравітаційне поле Землі. Геомагнітне поле Землі. Гравітаційний перерозподіл речовини у Землі. Припливи і відпливи у гідросфері та літосфері, їх зв'язок з обертанням Землі та її розташуванням у Космосі. Магнітосфера. Магнітні бурі. Полярні сйва. Значення геомагнітного поля для географічної оболонки.</p> <p>Тема № 5. Геосферна будова Землі. Внутрішня будова Землі. Фізика Землі. Теплові процеси у Землі. Магма. Магматизм та вулканізм.</p> <p>Тема № 6. Літосфера. Будова і розвиток земної кори. Типи земної кори. Речовинний склад земної кори. Геоструктури планетарного рангу. Платформи і геосинклінали. Сучасні тектонічні рухи. Тектонічні карти. Форми рельєфу. Основні джерела утворення рельєфу; внутрішні і зовнішні чинники рельєфоутворення; ізостазія; закономірності планетарного рельєфу Землі.</p> <p>Тема № 7. Геологічні формації і відклади. Геологічні науки. Зв'язок корисних копалин з тектонічними структурами та геологічними відкладами. Геологічні карти. Давній та сучасний рельєф суші та дна океанів.</p>

- Тема № 8.** Морфологічні структури. Розвиток рельєфу. Гляціальний, мерзлотний, ерозійний, флювіальний, еоловий рельєф і характерні для нього форми. Гіпсографічна крива. Структурна основа рельєфу Європи і України. Геоморфологічні науки.
- Тема № 9.** Атмосфера – газова оболонка Землі. Утворення та розвиток атмосфери. Склад атмосфери. Вертикальна будова атмосфери. Оптичні властивості атмосфери. Перетворення сонячної радіації в атмосфері. Розподіл сонячної радіації на поверхні Землі. Альbedo. Радіаційний баланс та його складові. Тепловий баланс атмосфери. Теплові пояси Землі. Теплопередача в атмосфері.
- Тема № 10.** Баричне поле Землі. Схема планетарної циркуляції атмосфери. Горизонтальна будова атмосфери. Центри дії атмосфери. Повітряні маси і фронти. Динаміка атмосферних мас. Вітер. Хмари. Загальний розподіл хмарності та опадів. Погода і клімат на рівнині і у горах. Метеорологічні спостереження. Науки про атмосферу. Взаємодія атмосфери з іншими оболонками Землі.
- Тема № 11.** Гідросфера. Океаносфера, походження океанів. Об'єм і структура гідросфери. Розподіл суші і морів на Землі. Водний баланс Землі. Світовий океан. Океанічні течії, водні маси. Глобальний розподіл температури і солоності води в океанах. Лід в океанах. Хвилі в океанах. Сейші, цунамі.
- Тема № 12.** Води суші. Ріки, озера, болота. Підземні води. Льодовики, сніговий покрив, багаторічна мерзлота. Кругообіг води на Землі. Річки, їх морфометричні характеристики. Хіоносфера, снігова лінія. Взаємодія гідросфери з іншими геосферами. Гідрологічні науки.
- Тема №13.** Біосфера. Поширення життя на Землі. Формування біосфери. Рослинний світ, тваринний світ. Розподіл живої речовини у географічній оболонці Землі. Групування і угруповання організмів. Ценози і ареали. Біогеоценози, біотопи, екосистеми. Біологічний кругообіг органічної речовини у природі. Органогенні геологічні відклади. Біогеографічні карти. Основні біологічні науки. Роботи В.І. Вернадського.
- Тема №14.** Географічна оболонка Землі і її структурні частини. Розвиток географічної оболонки Землі (ГОЗ). Основні закономірності географічної оболонки; диференціація географічної оболонки; територіальні і аквальні природні комплекси; співвідношення понять географічна оболонка і біосфера. Ґрунтовий покрив Землі – продукт розвитку географічної оболонки. Антропогенні конструктивні та деструктивні зміни в ГОЗ.
- Тема №15.** Ландшафтна оболонка Землі. Ландшафтні компоненти і елементи, класифікація ландшафтів. Організація, функціонування і самоорганізація природних систем регіонального та локального рівнів. Ландшафтознавчі науки.
- Тема №16.** Географічна зональність. Азональність. Географічні пояси. Природні зони Землі. Характеристика

	<p>природних зон за типовим планом. Азональність та її причини. Висотна поясисть.</p> <p>Тема №17-18. Ноосфера. Соціосфера.</p> <p>Поняття про ноосферу. Роль В.І. Вернадського у вченні про ноосферу. Людство у географічному просторі. Природні та антропогенні катастрофи. Екологічні і геополітичні проблеми України. Геоекологічний моніторинг. Природоохоронні території.</p>
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>Основна література</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Багров М.В., Боков В.О., Черваньов І.Г. Землезнавство. Київ: Либідь, 2000.463 - с. 2. Загальне землезнавство. Практикум. За ред. Кулаковської М. Ю. і Шкрябія П. Ю. Київ: Вища школа, 1981. –247с. 3. Олійник Я.Б., Федорищак Р.П., Шищенко П.Г. Загальне землезнавство Підручник. - К.: Знання-Прес, 2008. - 342 с. 4. Федорищак Р.П. Загальне землезнавство. – К.: Вища школа, 1995. – 223 с. <p>Допоміжна література</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Геренчук К. И., Боков В. А., Черванев И. Г. Общее землеведение Москва: Высшая школа, 1984. –255с. 2. Калесник С. В. Общие географические закономерности Земли. Москва: Мысль, 1970. –284с. 3. Коротун І. М. Основи загального землезнавства. Рівне: 1999. –308с. 4. Медина В. С. Основи загального землезнавства. Київ: Вища школа, 1974. –232с. 5. Медина В. С. Загальна фізична географія. Київ: Радянська школа, 1974. –214с. 6. Неклюкова Н. П. Общее землеведение. Москва: Просвещение, 1976. – 336с. 7. Шубаев Л. П. Общее землеведение. Москва: Высшая школа, 1977. – 455с.
<p>Інформаційні ресурси</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. https://pidruchniki.com/ 2. https://textbook.com.ua/geografiya/1473445587 3. http://geografica.net.ua/
<p>Питання для підсумкового контролю</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Антропогенні зміни в географічній оболонці. 2. Атмосфера Землі. Утворення, розвиток, склад. 3. Баричне поле землі. Загальна схема розподілу атмосферного тиску. 4. Біологічний кругообіг речовин. 5. Біосфера. Еволюція біосфери. 6. Болота. Їх типи і поширення. 7. Будова Сонячної системи. 8. Вертикальна структура атмосфери. 9. Видатні українські географи та їхні досягнення. 10. Внесок О. Гумбольдта, К. Ріттера, Ф. Ріхтгофена у географію. 11. Внутрішнє тепло Землі. 12. Внутрішня будова Землі. 13. Води суші. Річний стік. 14. Всесвіт та його будова. 15. Вулканізм Землі. 16. Генетичні типи рельєфу. 17. Географічна оболонка. Розвиток географічної оболонки. 18. Географічний простір та його складові частини.

19. Географічні закономірності в розподілі температури повітря. Теплові пояси.
20. Географічні наслідки обертання Землі навколо осі.
21. Географічні пояси та зони.
22. Геоекологічний моніторинг.
23. Геосинкліналі. Геосинклінальні області.
24. Геосферна будова Землі.
25. Гідросфера. Походження води. Властивості води.
26. Гіпотези походження Землі.
27. Горизонтальна структура географічної оболонки.
28. Гравітаційне поле Землі та його значення.
29. Грунт. Грунтовий покрив Землі.
30. Джерела енергії у географічній оболонці.
31. Динаміка вод Світового океану.
32. Добовий рух Землі. Географічні наслідки обертання Землі навколо осі.
33. Дрейф материків. Теорія тектоніки літосферних плит.
34. Екзогенні процеси. Їхня роль у формуванні рельєфу.
35. Екологічні проблеми.
36. Ендогенні процеси. Їхнє значення у формуванні рельєфу.
37. Жива речовина. Умови поширення життя на суші.
38. Загальна схема циркуляції атмосфери.
39. Загальні риси в розподілі хмарності та опадів.
40. Зародження географії в давньому світі.
41. Зв'язок рельєфу з будовою земної кори.
42. Земний магнетизм. Елементи Земного магнетизму.
43. Зональність та азональність в географічній оболонці.
44. Історія розвитку земної кори. Геохронологія.
45. Історія формування уявлень про Землю і Всесвіт.
46. Клімат. Кліматичні пояси Землі.
47. Кругообіг води. Водний баланс.
48. Ландшафт. Ландшафтна структура.
49. Літосфера. Будова земної кори.
50. Літосфера. Типи земної кори.
51. Магнітне поле Землі та його значення.
52. Магнітосфера Землі. Її значення для географічної оболонки.
53. Місцеві вітри.
54. Ноосфера та її ознаки.
55. Обертання Землі навколо Сонця та його географічні наслідки.
56. Озера. Походження озерних западин.
57. Органічний світ Світового океану.
58. Особливості розподілу суші і моря.
59. Підземні води.
60. Планети Сонячної системи. Закономірності в рухах планет.
61. Платформи. Будова платформ.
62. Повітряні маси і фронти.
63. Погода і клімат.
64. Постійні та сезонні вітри. Причини виникнення та райони поширення.
65. Припливи і відпливи.
66. Природні та антропогенні катастрофи.
67. Проблеми життя людства у географічному просторі.
68. Рельєф океанічного дна. Основні елементи рельєфу.
69. Рельєф суші. Основні форми. Закономірності поширення.

70. Речовинний склад земної кори. Мінерали та гірські породи.
71. Рифти. Рифтові зони.
72. Ріки. Живлення та режим рік.
73. Роль океаносфери у формуванні природи Землі.
74. Світовий океан. Розподіл солоності.
75. Сейсмічні зони Землі. Землетруси.
76. Система географічних наук.
77. Солоність вод Світового океану та її розподіл.
78. Сонячна радіація. Радіаційний баланс.
79. Сонячна система та її будова.
80. Сучасне землезнавство. Об'єкт вивчення та завдання землезнавства.
81. Сучасне зледеніння. Багаторічна мерзлота.
82. Сучасне зледеніння. Багаторічна мерзлота.
83. Сучасний етап розвитку географії.
84. Тектонічні платформи.
85. Теорія тектоніки літосферних плит.
86. Тепловий баланс. Температура повітря.
87. Терміка вод Світового океану.
88. Фігура і розміри Землі.
89. Характеристика кліматичного поясу (за вибором викладача).
90. Циклони та антициклони. Характерні для них погоди.
91. Знати географічну номенклатуру.
92. Вміти вирішувати задачі:
 - а) на визначення місцевого і поясного часу;
 - б) на визначення азимуту, широти і довготи;
 - в) на зміну атмосферного тиску з висотою;
 - г) на зміну температури повітря з висотою;
 - д) на визначення падіння, похилу та витрати води в річці;
 - е) на визначення тривалості дня, часу сходу та заходу сонця.